

YENİ BİR *PLAEOAMASIA KANSUI*, BOYABAT
(SİNOP) EOSEN FOSİL MEMELİ BİOZONU VE
PALEONTOLOJİK BELGELERİ

FİKRET OZANSOY

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığına, Orman Genel Müdürlüğü Devlet Orman İşletmesi Boyabat Müdürlüğüne gönderilen Omurgalı fosil numuneler Prehistorya Kürsümüze Determinasyon için havale edilmiştir.

Jeolojik, stratigrafik paleontoloji ve bizzat Paleontolojik, Paleocoğrafik ve dolayısı ile paleobiocoğrafik açılardan son derece önemli olan bu fosil belgeler üzerinden aşağıdaki sistem içinde gerekli ön sonuçlar alınabilmektedir.

Yurdumuzun Eosen jeoloji zaman birimi içinde Anadolu'nun karasal rejim sınırını genişletmede de büyük rolü olan bu paleontolojik belgeye gerekli bilimsel yakın ilgiyi göstermiş olan Devlet İşletmesi (Orman) Müdürlüğüne burada sonsuz teşekkürlerimizi belirtmeği Kürsümüz adına ödev sayarız.

Paleontoloji :

Lokalite : Boyabat (Sinop). Buluntu yeri bildirilmemiştir.

Fosil Numune : 3 parça halinde gelmiş olan fosil kalıntıları bir sağ *Corpus mandibulae*' (alt çene kısmı)ni temsil etmektedir. P₃ ve P₄ (2., 3. Premoler) kök kısımlarını ve bilhassa M₁ - M₂ (I. ve II. molarları) ihtiva etmektedir. Sözü edilen dişlerin odontolojik niteliklerine göre bu numunenin temsil etmekte olduğu endividü erişkin (kâhil) dir.

Muhtemel Fosil Fizman (Yatak) :

Fizman bir linyit zonu olarak dikkate alınmıştır.

Fosilleşme : (Fosilizasyon - Prezervasyon)

Fosilleşme derecesi nisbeten kuvvetlidir. Numunede pirit lokal oluşumları da kendisini göstermektedir.

Ancak fosiller jizmanından çok fena çıkarılmıştır. Mevcut izlere nazaran eksik osteolojik ve odontolojik kesimler sonradan tahrip edilmiş olduklarını açıklar mahiyettedir.

Jeoloji Zaman birimi :

Eosen (alt), salt kronolojik açıdan 55 milyon yıl önce başlayan bir çağı ve dolayısı ile bu çağın başlangıç devreleri (Simpson, 1950; Ozansoy, 1966).

Paleontolojik ön determinasyon :

Sistematik :

- Ordo (Takım) Perissodactyla
- Supfam. Chalicotherioidea Gill, 1872
- Familia (Aile) Chalicotheriidae Gill, 1872
- Subfamilia (Alt aile) Eomoropinae Matthew, 1929
- Genus (cins) *Palaeoamasia* Ozansoy, 1966
- Species (tür) *Palaeoamasia kansui* Ozansoy, 1966¹

Paleocoğrafya : Boyabat materyeli (*P. kansui*) Türkiye Eosen zaman epoku, alt devresinde doğal karasal bir rejimin varlığını açıklayan 3. buluntudur (Ozansoy, 1957, 1966).

Her üç buluntunun ele geçmiş olduğu mikro-coğrafik alan (Amasya-Çiçekdağ-Boyabad) Eosen çağlarında kendisini hissettirmiş karasal doğal rejimin etkisinde kalmış olan coğrafik ve muhtemelen en makrocoğrafik bir bölgenin şüphe götürmez surette, bir kesimini temsil etmektedir.

Bir taraftan, fosil kalıntıların temsil etmekte olduğu Espes (tür) ve bu türün mensup olduğu Genus (cins) Eomoropinae alt ailesine ve daha geniş sistematik anlamda bilhassa Chalicotheriidae familia'sına bağlı bulunması ile şu hususların ortaya çıkabilmesini sağlamaktadır :

Sözü edilen zoolojik familia bakımından Eosen çağı Anadolu paleocoğrafyası Eurasia'ya (Asya+Avrupa) ve (Kuzey Amerika'ya) paleomamalojik (s. 1.) açıdan karasal coğrafik köprülerle periodik olarak bağlantı tesis edebilmiştir.

Zoolojik alt aile bakımından ise bu irtibat, bu günkü bilgilerimize göre Asya'ya doğru kendisini göstermiş benzerdir. 'Asya' yönlü

¹ Ozansoy, 1966.

bu kommünikasyon, aynı zoolojik alt aile genusları farklı olmakla beraber, Kuzey Amerika ile paleobiocoğrafik irtibatın varlığını da işaret edebilmektedir.

Ancak yukarıda bahis konusu edilen bu bağlantıların, ki aslında öraziyatiktir, aynı jeoloji zaman biriminde olduğu iddia edilemez. Bu konuda bazı faktörleri dikkate almak icap etmektedir. Bu faktörleri kısaca şu şekilde belirtebiliriz :

- a) Coğrafik uzaklıklar.
- b) Bu zoolojik grubun evrim (evolution) sür'atı.
- c) Bu zoolojik grubun göç gücü.

ç) Dünyamızın 72 Milyon yıllık son jeoloji büyük zamanı olan Senozoik (Yeni Hayat) çağlarının nispeten henüz ilk devrelerinde jeolojik engellerin birbirini sık izlemiş olması¹.

Yukarıdaki hususlar açık surette doğal imkân ve imkânsızlıkları yansıtmaktadır, ve bu sebeple de bu zoolojik grup farklı coğrafik bölgelerde ancak farklı genuslarla temsil edilmekte ve dolayısı ile de farklı jeoloji zaman birimlerini işaret edebilmektedir.

İşte, bu anlam içinde paleocoğrafik bağlantıları kabul etmek yerinde olabilir.

Jeolojik açıdan buluntunun önemi :

Bu yeni keşif, Palaeoamasia'nın Anadolu'nun daha kuzey kesimlerine kadar varabilmiş olan Eosen çağlarındaki yatay dağılımını işaret edebilmesi bakımından, Anadolu'nun o çağlardaki Jeolojik yapısında karasal menşeli safhaların da varlığını teyid etmektedir, bu sebeple de söz konusu jeoloji zaman birimi içinde Anadolu'da karasal fizik bir ortamın da, karasal rejime tâbi bir tortullaşma ile yansıdığını göstermektedir. Bu husus Deniz rejimine ve onun biotopuna paralel kontinental karakterdeki bir biotopun en bariz bir delili sayılmaktadır. Demek ki bir kıt'a parçası olan Anadolu'da deniz ve kara münasebetinin Eosen çağlarında mevcut oluşunu Eosen jeolojik hareketleriyle birleştirmek yerinde olacaktır.

¹ Simpson, 1950; Evernden at al., 1964; Termier, H. ve Termier G., 1960.

— Not: dünyamız 4,5 milyar yıl önce katılmıştır (bakınız: Bowen, 1958; Termier, ibid.

Fosil jizman kapalı yani substratigrafik bir nitelikte olarak düşünülebilir. Eğer böyle ise temsil ettiği litolojik ve paleontolojik özelliği ile halen kapalı (örtülü) bir 'fasies' ten bir kısım ve özellikle substratigrafik yapı içinde çok önemli bir 'Biozon'dur.

Bu fasies ve biozon'un yer yüzünde bir devamı yahut ta bunlarla çağdaş, aynı veya farklı rejim ya da rejimler etkisinde oluşum göstermiş fasieslerin kronolojik olarak tesbitinde, her hali ile paleontolojik bir birim olarak bu buluntu ve dolayısıyla seviyesi çok önemli hareket noktalarımız olmuştur.

Ekonomik açıdan Buluntunun önemi :

Yukarıda belirtilen (Amasya - Çiçekdağ - Boyabad) üçken alan aynı ekolojik (burada paleoekolojik) koşulların etkilediği coğrafik bir bölgenin ancak bir kısmı mesabesinde. Bugünkü bilgilerimize göre de bu coğrafik bölgenin 3 mikro kesimi, muhtemelen birbiriyle s. str. çağdaş (yani dar bir anlam içinde hem zaman) *linyit oluşumlarının* bariz ip uçlarının ele geçtiği lokaliteleri temsil etmektedirler. *Çevrede* hâkim Pre-Eosen kayaçlarının temsil edildiği yapı içinde karasal doğal rejim altında hazırlanmış basen ve tortularının zengin *linyit* damarları (jizman) kapsamakta olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Çünkü, yukarıda değindiğimiz, her üç fosilli lokalite, linyit teşekülüne bir hazırlık veya başlama devresini açan elverişli yani bu oluşum için gerekli yeksenak fizik-şimik-Biyolojik ortamın Amasya-Çiçekdağ - Boyabad coğrafik alanlarında ve en az bu coğrafik bölgelerin dış komşu çevreleri içinde de temsil edilebilmiş bulunduğunu işaret etmektedir.

Yukarıda belirtilen Pre-Eosen formasyon veya serileri içinde koridor ve çeşitli çapta ada havzaları halinde karasal nitelikteki Eosen çağı tortulları ve bilhassa bunların kapsadıkları paleobiolojik kıymetler (Fosil Mammalia-Palinolojik doküman ve bizzat LİNYİT), 1 : 500 000 lik jeolojik haritalarda görüldüğü üzere (Ketin, 1963) substratigrafik özellik göstermektedirler. Bu özelliğin gerçek değer derecelerinin tesbiti, bölge ve çevreleri linyit sorunu bakımından son derece önemlidir.

Bu sebeple kömür jeolojisi disiplini içinde gerekli substratigrafik incelemelere, detay biostratigrafik - ekostratigrafik ve stratigrafik

fik etüdülden elde edilebilecek ünitelere dayanılarak, geçilmesi ekonomik amacın gerçekleştirilmesi için tavsiyeye şayandır.

Diğer taraftan Amasya (Çeltek) Linyit ocaklarından Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Tabiat Tarihi Müzesi'ne Zengin bir *Palaeoamasia Kansui* faun'sı hediye edilmiş olup detay etüdüne tarafımızdan başlanmış bulunmaktadır.

Dünya bütününde tek olan bu *Palaeoamasia kansui* fauna'larının Türk Senozoik çağlarının ilk Memelilerini temsil etmesinin bilimsel önemi son derece büyüktür.

BIBLIOGRAFYA

- BOWEN, R. N. C. (1958) : The Exploration of time. 143 sa. 40 fig., George Newnes Lim., Londra.
- KETİN, İ. (1963) : Türkiye Jeoloji Haritası (Kayseri), 1 : 500 000 ölçekli. 82 sa., 15 foto ve haritalar, M. T. A. yayını, Ankara.
- OZANSOY, F. (1957 a) : Faunes de Mammifères du Tertiaire de Turquie et leurs révisions stratigraphiques. Bull. Min. Res. Expl. Inst. Turkey, sa. 29-48, 1 tablo, 2 levha, Ankara.
- OZANSOY, F. (1966) : Türkiye Senozoik çağlarında Fosil İnsan formu problemi ve biostratigrafik dayanakları. Ank. Üniv. D. T. C. Fak. yayını, no. 172, 104 sa. 15 şek. ve haritalar, Ankara.
- SIMPSON, G. G. (1945) : The principles of classification and a classification of Mammals. Bull. Amer. Mus. Nat. Hist., vol. 85, p. 350, New York.
- TERMİER, H. ve TERMİER, G. (1960) : Paléontologie stratigraphique. Mass. Paris.
- ZDANSKY, O. (1930) : Die alttertiären säugetiere Chinas nebst stratigraphischen Bemerkungen. Pal. Sinica, ser. C. vol. VI. Fasc. 2, p. 87, pls. I-V, 5 fig. Pekin.

